

ศึกษาวิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญา
ตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท*

AN ANALYTICAL STUDY OF METAPHYSICAL INTERPRETATIONS OF THE
BIRTH (JATI) ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

วีระชัย ยศโสธร

Weerachai Yossothorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University, Thailand

E-mail: Weerachai.ys@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการตีความตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาแนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการวิเคราะห์ ข้อมูลแล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) วิธีการตีความตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการเน้นอธิบายความโดยมี การตีความ 5 นัย คือการตีความตามตัวอักษร ตามสัญลักษณ์ ตามบริบท ตามเหตุผลและ ตามหลักกรรม 2) แนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า มนุษย์เกิดจากพรหม การเกิดจากกรรมมารดา การเกิดจากกรรมและผลของกรรม การเกิด โดยความเป็นปัจจัยแก่กันและการเกิดตามกำเนิด 4 อย่าง 3) ผลการวิเคราะห์การตีความเรื่อง การเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทมีลักษณะคือ การเปลี่ยนสถานะที่ ละเอียดประณีตมาเป็นหยาบ การเกิดในมิตินิยาม 5 มีความเชื่อมโยงกันทั้งอุนิยาม พีชนิยาม จิตนิยาม กรรมนิยามและธรรมนิยาม การเกิดในมิตินัตตาคือการเกิดเป็นรูปนามนั้นมีวิญญูณ เป็นปัจจัย การเกิดในมิติขณิกภาพเป็นการตีความเชิงการเกิดของจิตและธรรมในปัจจุบัน การเกิด ในมิติวิญญูณเป็นการตีความว่าสิ่งทั้งหลายล้วนมีวิญญูณเป็นเหตุเกิดและดำรงอยู่ได้ด้วย วิญญูณ และการเกิดในมิติสังขารเป็นจุดเริ่มต้นของสังขารที่มีชีวิตอยู่

คำสำคัญ: การวิเคราะห์, การตีความ, การเกิด (ชาติ), อภิปรัชญา, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study interpretative methods according to Theravada Buddhist philosophy, 2) study metaphysical concepts of birth (Jati) according to Theravada Buddhist philosophy, and 3) analyze metaphysical interpretations of birth (Jati) according to Theravada Buddhist Philosophy. It was a qualitative research which focused on documentary research by studying data from the Tripitaka, the Atthakatha, the Dika, the Anutika, Pakornvises, books, textbooks, articles, documents and related research works. The data were analyzed and the research results were presented in the form of a descriptive analysis according to the research objectives. The results of research found that the method of interpretation in Theravada Buddhist philosophy emphasizes explanation with five interpretations: literal, symbolic, contextual, rational and literary. The metaphysical concept of birth (Jati) according to the Theravada Buddhist philosophy believes that, man was born from brahma, from mother's womb, from karma and the result of karma, by the factors together and by the four innate origins (Yoni). The analysis of metaphysical interpretations of birth (Jati) according to Theravada Buddhist philosophy has characteristics as follows: a refined state transition to a coarse state, the birth in the 5 aspects of natural law has related with utu-niyama (physical laws), bija-niyama (biological laws), Citta-niyama (psychic law), kamma-niyama (the law of kamma), and dhamma-niyama (order of the norm), the birth in the selfless (Anatta) dimension is to be born in a form (rupa)-mind (nama) that has a consciousness as a factor, the birth in the momentary word (khanikavada) dimension is the interpretation of the birth of mind and dharma in the present, the birth in the spirit (vinnana) dimension is an interpretation that all things are born with a spirit and exist by spirit, and the birth in the formation (sankhara) dimension is the beginning of living sankhara.

Keywords: Analysis, Interpretations, The birth (Jati), Metaphysics, Theravada Buddhist philosophy

บทนำ

การเกิดเป็นแนวคิดเชิงอภิปรัชญา และการเกิดตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในปัจจุสมุปบาท โดยเป็นปัจจัยแห่งขรา มรณะ ความโศก รำไร รำพัน ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสทั้งหลาย อนึ่งการเกิดนี้มีวิญญูณ กรรม และภพเป็นปัจจัย ดังนั้น

พระพุทธศาสนาจึงสอนว่าการเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์ วนเวียนท่องเที่ยวไปอย่างไม่มีสิ้นสุดราบเท่าที่จะถึงซึ่งนิพพาน (ขุ.ธ. 25/21/35) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) คนทั่วไปมักเข้าใจว่าการเกิดคือจุดเริ่มต้นแห่งชีวิต ซึ่งความเข้าใจเช่นนี้ถูกส่วนหนึ่งคือเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตในชาตินั้น แต่เมื่อยึดสังสารวัฏเป็นที่ยึดการเกิดนี้เป็นเพียงรอยหรือจุดเชื่อมต่อของความตายเท่านั้น และไม่อาจรู้ได้ว่าการเกิดนี้เริ่มต้นมาแต่ตอนไหน ดังนั้นพระพุทธเจ้าและผู้รู้ทั้งหลายเมื่อทรงทราบว่าการเกิดเป็นเหตุแห่งทุกข์จึงต้องละการเกิดเพื่อความพ้นทุกข์ สมัยที่พระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ ได้ทรงอุทานว่า “เราได้แล่นไป ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏนับชาติไม่ถ้วน แสงหานายช่างเรือนอยู่ (ตณหา) การเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์ แนะนายช่างเรือน เราเห็นเจ้าแล้ว เจ้าจักไม่อาจสร้างเรือน (แก่เรา) ต่อไปอีก เราหักซี่โครงเจ้าแล้ว ร้อยอดเรือนแล้ว จิตเราปราศจากสังขาร เราได้หมดสิ้นตณหาแล้ว” (ขุ.ธ. 25/21/36) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) แม้การพยากรณ์พระอรหันต์ว่า “ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา” ก็หมายถึงความหมดสิ้นกิเลส ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป เพราะตัดวงจรสังสารวัฏคือ กิเลส กรรม วิบาก ได้แล้วนั่นเอง

ในอัครัญญสูตรกล่าวถึงการเกิดที่เป็นการเปลี่ยนสถานะจากพรหมมาเป็นมนุษย์ โดย การเกิดที่เป็นการเปลี่ยนสถานะจากพรหมมาเป็นมนุษย์มีปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงคือกิเลส ได้แก่ โภคะ โภคะ หลงของมนุษย์ต้นกับ โดยเฉพาะความโลภจะเด่นชัดมาก การเกิดลักษณะดังกล่าวนี้พบแห่งเดียวในพระสูตรต้นตปฏิกคือ อัครัญญสูตร ลักษณะการเกิดแบบนี้ค่อนข้างขัดแย้งต่อหลักเหตุผลนิยมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของพระพุทธศาสนา แต่มีลักษณะคล้ายคำสอนของพราหมณ์ จนมีการสันนิษฐานว่าอาจได้รับอิทธิพลคำสอนจากศาสนาพราหมณ์ก็ได้ แต่คำสอนที่โดดเด่นในพระสูตรดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของสังคมถึงลักษณะการเกิดว่ามนุษย์ ยุคแรกเป็นกลุ่มมนุษย์ที่กำเนิดมาจากการจุติของเทพหมู่หนึ่งที่ชื่อว่าอาภัสสรพรหม มนุษย์ในยุคนี้มีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับเทพทุกประการ ต่อมาเมื่อสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกมากขึ้น คุณสมบัติพิเศษเหล่านั้น ก็เสื่อมลงและหมดไปในที่สุด (ที.ปา. 11/56/76) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

นักวิชาการพระพุทธศาสนาเมื่อศึกษาและอธิบายการเกิดมักจะกล่าวถึงองค์ประกอบของการเกิดคือ 1) บิดามารดาอยู่ร่วมกัน (สมสู่กัน) 2) มารดาอยู่ในช่วงมีระดู และ 3) คันธัพพะปรากฏ (ปฏิสนธิ) (ม.ม. 9/408/444) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มักกล่าวถึงพัฒนาการของชีวิตหรือตัวอ่อนในครรภ์เริ่มตั้งแต่กละจนถึงคลอดจากครรภ์ของมารดา ซึ่งใช้เวลาประมาณ 10 เดือน หรือ 40 สัปดาห์นั่นเอง ผู้ที่ตีความเรื่องการเกิดค่อนข้างมีน้อย ที่พบว่ามีการตีความอย่างชัดเจนคือพุทธทาสภิกขุ และพร รัตนสุวรรณ์ โดยพุทธทาสภิกขุตีความเรื่องการเกิดว่าเป็นเรื่องของการเกิดขึ้นแห่งธรรมทั้งหลายด้วย คือ ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปทุก ๆ ขณะ ซึ่งเป็นแนวคิดแบบขณิกวาทคือสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นและดำรงอยู่ชั่วขณะแล้วก็ดับไป วนมาเกิดใหม่ ตั้งอยู่ ดับไปเป็นวงจรไม่รู้จักจบสิ้นจนกว่าจะตัดวงจรนี้ได้ด้วยการละอวิชชา ซึ่งท่านไม่ได้มองว่าการเกิดเป็นเรื่องของการคลอดจากครรภ์มารดาเท่านั้น แต่เป็นการเกิดขึ้นของจิตหรือธรรม

ทั้งหลายที่อาศัยจิตเกิดขึ้น โดยเฉพาะการเกิดความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนและของตน (อหังการ และมมังการ) อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์เป็นทุกข์และเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏไม่รู้จักจบสิ้น เป็นการตีความเชิงขนิษฐาว่า ดังที่ท่านกล่าวว่า เหตุที่ชาวพุทธไม่เข้าใจหลักของ พุทธศาสนานั้น นั้นเป็นเพราะชาวพุทธมักเข้าใจผิด เรื่อง “ชาติ” หรือ “การเกิด” โดยส่วนใหญ่เข้าใจว่า ชีวิตเริ่มต้นหลังจากออกจากกรรมมารดา จึงเข้าใจ การมีอยู่ของชีวิต หมายถึงตัวตน ซึ่งดำรงอยู่จนสิ้น อายุขัยแต่ในความเป็นจริงแล้ว “การมีอยู่ของตัวตน ไม่ได้หมายถึงแค่ การดำรงอยู่เชิงรูปธรรมหรือร่างกาย ที่สามารถจับต้องได้ด้วยประสาทสัมผัสเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการเกิดขึ้นของอัตตาที่สร้างการ ยึดมั่นถือมั่นว่ามีตัวตนขึ้นอีกด้วย และนี่เอง เรียกว่า กำเนิดของ “ชาติ” (พุทธทาสภิกขุ, 2561)

พร รัตนสุวรรณ ตีความการเกิดว่าเป็นเรื่องวิญญูณ สรรพสิ่งทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ล้วนเกิดจากวิญญูณและมีวิญญูณอาศัยอยู่ทั้งสิ้น แนวคิดดังกล่าวนี้คล้ายกับคำสอนเรื่อง วิญญูณของโยคจาร ที่ตีความคำสอนพระพุทธศาสนาในมิติของวิญญูณคล้ายปรัชญาสำนัก โยคจาร (จิตรมาตร) โดยท่านมีทัศนะว่าสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตล้วนเกิดจากวิญญูณ ถูกกำหนดและควบคุมด้วยวิญญูณ ดังนั้นจึงมีทัศนะแบบวิญญูณนิยม วิญญูณทำให้เกิดนามรูป ตามคำสอนในพระอภิธรรม ไม่ใช่เพียงแค่เป็นเหตุเกิดของสรรพสิ่งเท่านั้น เมื่อเกิดขึ้นแล้ววิญญูณ ยังมีแทรกในทุกอนุหรือเซลล์ของสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ดังที่ท่านกล่าวว่า “คำว่า นามธรรม หมายความว่า ไม่อาจจะสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า วิญญูณนี้ได้มีอยู่ในทุก ๆ เซลล์ ชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของเซลล์ ซึ่งแต่ละอย่างมีความหมาย สิ่ง ที่ควบคุมระบบของเซลล์ ทำให้กิจการแห่งเซลล์ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ ทำให้เซลล์ทรงชีวิตอยู่ได้ เจริญเติบโตได้ สิ่งนี้แหละที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่า วิญญูณ” (พร รัตนสุวรรณ, 2514)

องค์ประกอบของชีวิตตามหลักคำสอนแบบวิวัชชวาท (จำแนกแจกแจง) ได้แก่ ขันธ์ 5 หรือรูปและนามนั่นเอง ประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ การเกิดของสัตว์ในภพภูมิต่าง ๆ มีความแตกต่างกันตามประเภทและกุศล อกุศลที่ได้ทำไว้ บางอย่างไม่เกี่ยวกับกุศลและอกุศล แต่เป็นเรื่องของพินิจนิยามหรือหลักชีววิทยา เช่น มนุษย์เกิดเป็นสัตว์ ในอบายภูมิ เกิดเป็นเทวดาเกิดเป็นรูปพรหมบุคคล มีขันธ์ 5 ครบ (ยกเว้น พืช แร่ธาตุ เป็นต้น และอสัญญสัตตาพรหม มีเฉพาะรูปขันธ์เท่านั้น ส่วนรูปพรหมมีแต่นามขันธ์ ไม่มีรูปขันธ์) สังขารในขันธ์ 5 นี้เป็นลักษณะของธรรมที่เกิดกับจิตและปรุงแต่งจิตให้เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เป็นอภยากฤตบ้าง แตกต่างจากสังขารในไตรลักษณ์ ซึ่งหมายเอาทั้งรูปและนาม บางครั้งสังขารก็ถูกอธิบายในแง่ของรูปหรือกายอย่างเดียว (ชาติรี ชุมเสน, 2560) ดังที่ คำนวล คำมณี กล่าวว่า สังขารของมนุษย์ตามเนื้อเรื่องท้าวชมพูจิตอยู่ในอุปาทินนสังขารสังขารประเภทนี้อาศัยเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้นประกอบด้วยธาตุ ทั้ง 4 รวมกันอย่างเหมาะสมจึงเกิดเป็นชีวิตมีใจครอบครองจึงสามารถคิดอ่านหรือสร้างความสำเร็จได้ สังขารนี้มีความต้องการอาหาร น้ำดื่ม อากาศการขับถ่าย มีจิตใจรับรู้ความรู้สึกที่เข้ามาสู่สังขาร รู้จักผิดชอบชั่วดีแต่สังขารนี้ไม่มีแก่นสาร เนื่องจากไม่ใช่สิ่งเที่ยงแท้เมื่ออาศัยสิ่งอื่น

ประกอบขึ้นจึงต้องเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมสลาย ความตายเป็นสิ่งเที่ยงแท้ของสังขารมนุษย์และเมื่อมนุษย์ตายลงก็จะเหมือนอนุปาตินนกสังขาร เมื่อสังขารปราศจากวิญญูณก็จะเสื่อมสลายอย่างรวดเร็วเหมือนสังขารสิ่งมีชีวิตทั่วไป” (ค่านวน คำนฉิ, 2560)

การที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่อง ศีลภาววิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเพราะว่าการเกิด (ชาติ) มีปรากฏในพระไตรปิฎกและงานเขียนของนักวิชาการพุทธศาสนา ประเด็นคือมีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร จะทำอย่างไรที่จะมีความเข้าใจถูกต้องตามหลักวิชาการ และการศึกษาวิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) มีบทบาทสำคัญต่อความคิดของผู้ศึกษาและปฏิบัติพระพุทธรศาสนาในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะมองว่าการเกิดขึ้นแห่งธรรมภายในจิตเป็นการเข้าใจธรรมะหรือกระบวนการแห่งธรรมะได้ถูกต้อง การเข้าใจที่ถูกต้องย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง นอกจากที่กล่าวมานี้แล้วแนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) และการตีความเรื่องการเกิดของนักวิชาการพุทธศาสนาท่านอื่น ๆ อาจให้ความรู้และประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการตีความเกี่ยวกับการเกิด และการเกิดเชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์และนำไปใช้เผยแผ่ให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการตีความตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นสำรวจข้อมูล

1.1 ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับการตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

1.2 สืบค้นข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความ และเอกสารงานวิจัยที่มีเกี่ยวกับการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

2. ขั้นรวบรวมข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พุทธศักราช 2535 และจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช 2539 เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) ตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

2.2 รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาปกรณ์วิเสส ต่าง ๆ หนังสือ ตำรา บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด เรื่อง การเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรายตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท แล้วลำดับความสำคัญในเรื่อง เหตุผลและที่มาเพื่อแยกประเภทเพื่อทำการวิเคราะห์เชิงตีความต่อไป

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 นำข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการและหลักการตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรายตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อมาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

3.2 ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับการตีความ เรื่อง การเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรายตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

4. ชั้นนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

1. วิธีการตีความตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีการตีความตามพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการเน้นอธิบายความโดยมีการตีความ 5 นัย คือ 1) การตีความตามตัวอักษร เช่น ชาวพุทธเชื่อว่าพระพุทธเจ้าประสูติมาสามารถเสด็จดำเนินได้ 7 ก้าว 2) การตีความตามสัญลักษณ์ เช่น พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระศาสนาออกไปได้ 7 ทวีป 3) การตีความตามบริบท เช่น พระพุทธเจ้าทรงมีพระพลาณภาพพระปัญญาคุณ พระกรุณาคุณ และพระวิสุทธิคุณ 4) การตีความตามเหตุผล เช่น การการพิสูจน์โดยทางวิทยาศาสตร์ และ 5) การตีความตามหลักกรรม เช่น การตีความหนังสือภาษาคน ภาษาธรรมของพุทธทาสภิกขุ

2. แนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรายตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

แนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) ของมนุษย์เชิงอภิปรายในพุทธปรัชญาเถรวาท จำแนกตาม ลักษณะเนื้อหา คือ 1) มนุษย์เกิดจากพรหม 2) การเกิดจากกรรมมารดา 3) การเกิดจากกรรมและ ผลของกรรม 4) การเกิดโดยความเป็นปัจจัยแก่กัน 5) การเกิดตามลักษณะกำเนิด 4 ประเภท ซึ่งมี รายละเอียด ดังนี้

2.1 มนุษย์เกิดจากพรหมคัมภีร์อัครัญสูตร ได้กล่าวถึงกำเนิดของมนุษย์ สรุป ได้ดังนี้ สมัยที่โลกกำลังเสื่อม เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่พรหมโลกชั้นอาภัสสระ นึกคิดสำเร็จได้ ตามปรารถนา เป็นอยู่ได้ด้วยปิติหรือมีปิติเป็นภักขานั่นเอง มีรัศมีภายในกาย เหาะเหินไปใน อากาศอยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่เป็นเวลาแสนนานตามอายุของพรหมชั้นอาภัสสระ สมัยที่โลก นี้เจริญขึ้น (คือน้ำท่วมโลกกำลังลดลง) จัวนดินเกิดขึ้นและมีรสชาติดีร่อย สัตว์เหล่านั้นพากันปั้น จัวนดินเป็นคำ ๆ บริโภค เมื่อบริโภคจัวนดิน รัศมีก็ไต่หายจากกาย ร่างกายและผิวพรรณหยาบขึ้น บางพวกมีผิวพรรณงาม บางพวกมีผิวพรรณทราม ต่อมาข้าวสาส์ที่มีรสชาติดีร่อยก็เกิดขึ้น

สัตว์เหล่านั้นก็บริโภคข้าวสาทิ ร่างกายก็ค่อย ๆ หยาบขึ้นโดยลำดับ เพศหญิงและชายก็ปรากฏขึ้น เมื่อจ้องกันนานระคะหรือความเร้าร้อนก็เกิดขึ้นและได้เสพเมถุนกัน ต่อจากนั้นมนุษย์จึงรู้จักสร้างที่อยู่อาศัย สังสมอาหาร มีผู้ปกครองแก้ไขปัญหาคาการทะเลาะวิวาท (พระราช) และแพร่ขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์มาโดยลำดับ

2.2 มนุษย์เกิดจากกรรมมารดา องค์ประกอบของการตั้งครรภ์มี 3 อย่าง ได้แก่ 1) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน (มีเพศสัมพันธ์กัน) 2) มารดามีระดู 3) คันธัพพะปรากฏ ส่วนพัฒนาการนั้นเริ่มจากรูปร่างเป็นกละก่อน จากกละเกิดเป็นอัมพุทะ จากอัมพุทะเกิดเป็นเปสิ (ชิ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิดเป็นขณะ (เป็นก้อน) จากขณะเกิดเป็นปุม 5 ปุม ต่อจากนั้น ผมหงอกและเล็บ จึงเกิดขึ้น เด็กในครรภ์เจริญเติบโตด้วยอาหารหรือพลังงานที่มารดาได้บริโภค เพราะเด็กเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมารดา

2.3 มนุษย์เกิดจากกรรมและผลของกรรม การเกิดเพราะผลของกรรมนี้ปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตร ซึ่งผลกรรมที่ได้ทำไว้ส่งผลให้เกิดในภพภูมินั้น ๆ ผลของอกุศลกรรมทำให้ไปเกิดในทุคติภูมิ ส่วนผลของกุศลกรรมทำให้ไปเกิดในสุคติภูมิ ผลของอกุศลกรรม เช่น คนที่มักฆ่า หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก หรือหากมาเกิดเป็นมนุษย์เขาก็จะเป็นคนมีอายุสั้น ตามนัยพระอภิธรรม รูปชั้นธของสัตว์ มนุษย์ และเทพเกิดจากผลกรรม สมภูฐานของรูป เช่น จักขุประสาทรูป โสตประสาทรูป อิตถิการูป บุริสการูป เป็นต้น มนุษย์เกิดเป็นสัตว์ในอบายภูมิเกิดเป็นเทวดา เกิดเป็นรูปพรหมบุคคลมีชั้น 5 ครบ (ยกเว้นอสัญญสัตตาพรหม มีเฉพาะรูปชั้นเท่านั้น) ส่วนรูปพรหมมีแต่นามชั้น ไม่มีรูปชั้น กัมมชรูป 9 รูปนี้เป็นอุปาทายรูป ดังนั้นจึงเกิดร่วมกับอวินิพโยรูป 8 รูป เช่น จักขุทสกกลาป โสตทสกกลาป อิตถิการทสกกลาป บุริสการทสกกลาป เป็นต้น

2.4 มนุษย์เกิดโดยความเป็นปัจจัยแก่กัน การเกิดลักษณะนี้เป็นไปตามหลักปัจจัยการปฏิภวจสมุปบาทนั่นเอง เช่น เพราะวิญญานเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ความเกิด ความเกิดพร้อม ความบังเกิด ความบังเกิดจำเพาะ ความปรากฏแห่งธรรมเหล่านั้นอันใด นี้เรียกว่า ขาติเกิด เพราะภพเป็นปัจจัย ตามนัยพระอภิธรรม ปฏิสนธิจิตเป็นกุศลจิตไม่ได้ เป็นอกุศลจิตไม่ได้ ขณะที่ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นนั้น ไม่ได้กระทำการใด ๆ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ปฏิสนธิจิตเป็นวิบากจิตซึ่งเกิดขึ้นเพราะกรรมใดกรรมหนึ่งเป็นปัจจัย แม้ว่ากรรมที่ได้กระทำแล้วในแต่ละภพชาติจะมากมายเพียงใดก็ตาม กรรมใดเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิจิตหรือวิบากจิตใดเกิดขึ้น กรรมนั้นเป็นกัมมปัจจัยแก่ปฏิสนธิจิตและวิบากจิตนั้น ถ้าเกิดในภูมิมนุษย์เป็นสุคติภูมิก็ต้องเป็นผลของ กุศลกรรม จิตที่ปฏิสนธิก็เป็นกุศลวิบาก ถ้าเกิดในอบายภูมิ คือเกิดในนรกหรือเกิดเป็นเปรต เกิดเป็นอสุรกาย เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็เป็นผลของอกุศลกรรม จิตที่ปฏิสนธิในอบายภูมิ เป็นอกุศลวิบาก เมื่อปฏิสนธิจิตดับไปแล้ว กรรมนั้นไม่ได้เพียงทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นเท่านั้น เมื่อปฏิสนธิจิตดับไปแล้ว กรรมเดียวกันที่เป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นก็เป็นกัมมปัจจัยทำให้วิบากจิตดวงต่อไปเกิดขึ้นทำภวังคจิตสืบต่อจากปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิต คือ จิตที่ทำการสืบต่อจากจุติจิต

(จิตขณะสุดท้ายของชาติก่อน) หน้าที่ที่จิตของชาติก่อนดับ กรรมหนึ่งที่ได้กระทำแล้วก็เป็นปัจจัยให้ภวิสนิจิตเกิดขึ้น เป็นจิตขณะแรกในชาตินี้สืบต่อจากจิตของชาติก่อนแล้วก็ดับไป และกรรมเดียวกันนั้นเป็นปัจจัยให้วิบากจิตดวงต่อ ๆ ไปเกิดขึ้นกระทำวงศ์จิต คือ กิจดำรงภพชาติที่เป็นบุคคลนี้สืบต่อไปจนกว่าจะจุติ คือ เคลื่อนจากภพภูมินี้ สิ้นสุดสภาพที่เป็นบุคคลนี้ในชาตินี้ และในระหว่างที่ยังไม่จุติ กรรมอื่น ๆ ก็เป็นปัจจัยให้วิบากจิตต่าง ๆ เกิดขึ้น รู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

2.5 การเกิดตามลักษณะกำเนิด 4 ประเภท คือ 1) อัญหะ (การเกิดในไข่) สัตว์ที่เกิดจากไข่ เช่น งู ไก่ นก ปลา (ปลาบางชนิด เกิดในครรภ์ เช่น ปลาพะยูน) เป็นต้น 2) ชลาพุชะ (การเกิดในครรภ์) สัตว์ที่เกิดจากครรภ์ เป็นสัตว์ที่เกิดจาก มดลูก มีรกหุ้มห่อ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น 3) สังเสทชะ (การเกิดในเหงื่อโคลหรือที่ชื้นแฉะ) สัตว์ที่เกิดจากโคล ได้แก่ สัตว์ที่เกิดที่ใบไม้ ละอองเกสรดอกบัว หย้าเน่า เนื้อเน่า และเหงื่อโคล เช่น หนอน แมลง บั๊ว รื่น ยุง เป็นต้น และ 4) โอปปาติกะ (การเกิดผุดขึ้น) เช่น พรหม มาร เทวดา เปรต และสัตว์นรก เป็นต้น สัตว์ที่เกิดจากไข่ ครรภ์ และโคล เมื่อเกิดแล้วจะเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ ส่วนการเกิดประการที่ 4 การเกิดผุดขึ้น เมื่อเกิดเป็นตัวแล้วจะมีลักษณะเติบโตใหญ่ทันที

3. วิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรายตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

การเกิดในอัครัญญสูตรเป็นการเปลี่ยนสถานะจากพรหมมาเป็นมนุษย์ ดังนั้นการเกิดลักษณะนี้จึงไม่ใช่การเกิดแบบ “ชลาพุชะ” ซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดากำเนิด 4 อย่าง สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสถานะคือกิเลส ได้แก่ โภคะ โภคะ โภคะ คือแต่เดิมพรหมเป็นอยู่ด้วยสมาธิหรือปตินั่นเอง มีหลักฐานไม่มากที่พรหมลงมาโลกมนุษย์เพื่อกิจบางอย่าง ที่เห็นเช่นลงมาเพื่ออาราธนาพระพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ และฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า หลังเหตุการณ์น้ำท่วมโลกโลกกำลังเจริญขึ้น พรหมเที่ยวมากินจวนดินและติดในรสชาติ ดังนั้นกิเลสคือความโลภจึงเกิดขึ้น เพราะพรหมก็ยังเป็นผู้มีกิเลสอยู่ เพียงแต่กิเลสถูกข่มไว้ด้วยสมาธิเท่านั้นเอง เมื่อประมาณกิเลสจึงเกิดขึ้น เมื่อกิเลสเกิดขึ้นสถานะความเป็นทิพย์จึงค่อย ๆ หายไป และกลายเป็นมนุษย์ในที่สุด การเกิดลักษณะนี้มีส่วนคล้ายกับศาสนาพราหมณ์คือเกิดมาจากพรหม ที่แตกต่างกันคือพราหมณ์สอนว่าพรหมเกิดจากพระโอษฐ์ของพรหม แต่พระพุทธศาสนาสอนว่ามนุษย์ต้นกับมีพัฒนาการมาจากพรหม การเกิดลักษณะดังกล่าวนี้พบแห่งเดียวคือ อัครัญญสูตรเท่านั้น ซึ่งขัดแย้งต่อหลักเหตุผลนิยมที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่สุดของพระพุทธศาสนา แต่มีลักษณะคล้ายคำสอนของพราหมณ์ จนมีการสันนิษฐานว่าอาจได้รับอิทธิพลคำสอนจากศาสนาพราหมณ์ก็ได้

การเกิดในมิตินิยาม 5 ในส่วนของอุตุนิยามและพีชนิยามมีความสอดคล้องกับหลักชีววิทยา เช่น อายุครรภ์สัปดาห์ที่ 2 คือเป็นช่วงที่ระดูเริ่มตั้งขึ้นในมดลูกและเป็นช่วงที่มีไข่ตก หากบิดมารดาอยู่ร่วมกันในช่วงนี้ เกิดการปฏิสนธิของไข่และอสุจิ อายุครรภ์สัปดาห์ที่ 3 (ตัวอ่อนสัปดาห์ที่ 1) คือ กลละ หรือบลาสโตซิสต์ระยะฝังตัว ลักษณะเข้าได้กับหยดน้ำใส ส่วนการเกิดในมิตินันตาคือการเกิดนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองและเป็นอยู่อย่างเอกเทศ แต่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัย

อื่น ๆ ซึ่งในที่นี้เกี่ยวข้องกับวิญญานตามหลักปฏิจจสมุปบาท (วิญญานปัจจุยา นามรูป) ดังนั้น การเกิดในมิตติดังกล่าวนี้จึงถูกต้องตามหลักธรรมนิยาม ครอบคลุมทั้งการเกิดตามหลักกำเนิด 4 และการเกิดของจิตและธรรมในปัจจุบัน เช่น จิตเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เวียนเป็นวงจรหรือวัฏจักรอย่างนี้ แม้ทฤษฎีศูนย์ตาของท่านนาคารชุนก็อธิบายธรรมตามหลักปฏิจจสมุปบาทนี้ ดังนั้นธรรมะจึงเป็นอนัตตา ไม่ได้เกิดขึ้นเองและดำรงอยู่เป็นอมตะเหมือนพระเจ้าเป็นต้นตามความเข้าใจของคนที่ยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งทั้งหลายเป็นอัตตาหรือมีความเป็นบุคคล ตัวตน เรา เขา

พุทธทาสภิกขุ ตีความว่าการเกิดไม่ได้เป็นเพียงแค่การกำเนิดจากกรรมมารดาเท่านั้น แต่หมายถึงการเกิดขึ้นแห่งธรรมทั้งหลาย ซึ่งการตีความลักษณะนี้มุ่งสอนอรรถสอนธรรมแก่ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธศาสนา การเข้าใจว่าการเกิดเป็นเพียงการคลอตจากกรรมมารดาเท่านั้นไม่ได้ประโยชน์มาก เพราะชาวบ้านก็เข้าใจได้ แต่การเข้าใจการเกิดแห่งธรรมจะทำให้ไม่หลงยึดมั่นว่าสิ่งทั้งหลายมีความเป็นตัวตน แต่จะเข้าใจตามความเป็นจริงว่าสิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา ดังนั้นความยึดมั่นจึงทำให้เกิดทุกข์ เพราะอาจกำหนดหรือบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ แต่ความเข้าใจธรรมชาติของจิตและธรรมจะทำให้ไม่หลงยึดมั่นถือมั่นและรู้จักปล่อยวาง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของพระพุทธศาสนา การตีความลักษณะนี้เป็นคำสอนแบบขณิกภาพคือสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปเพียงชั่วขณะเท่านั้น ไม่ได้มีความจริงยั่งยืนแต่อย่างใด

พร รัตนสุวรรณ เป็นนักวิชาการพระพุทธศาสนาที่ตีความคำสอนพระพุทธศาสนาในมิติของวิญญาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายโยคจาร และเป็นวิญญานนิยม โดยท่านมีทัศนะว่าสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตล้วนเกิดจากวิญญาน ถูกกำหนดและควบคุมด้วยวิญญาน ซึ่งทัศนะแบบนี้มีทั้งสอดคล้องกับเถรวาทและแย้งกับเถรวาท ที่สอดคล้องคือวิญญานทำให้เกิดมีนามรูป (สิ่งมีชีวิต) ที่ไม่สอดคล้องคือสังขารที่ไม่มีใจครองหรือสิ่งไม่มีชีวิตทั้งหลาย เช่น ต้นไม้ ภูเขา เป็นต้น เถรวาทถือว่าไม่ได้มีวิญญาน มีแต่รูปเท่านั้น เพราะไม่มีจิตรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้เหมือนสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ เทวดา เป็นต้น

สังขารในไตรลักษณ์หมายถึงเอาทั้งสังขารที่เป็นรูปและนาม สังขารที่เป็นรูปคือร่างกาย สิ่งของ สถานที่ เป็นต้น ส่วนสังขารที่เป็นนามคือจิตใจและคุณสมบัติของจิตใจ การเกิดในมิตติสังขารเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิหรือตัวอ่อนในครรภ์ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า กลละ จนถึงเสียชีวิตหรือกายแตกดับ ตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ เรียกว่า สังขารมีใจครอง (อุปาทินนกงสังขาร) ซึ่งกายทำงานร่วมกับจิต ส่วนตอนเสียชีวิตแล้ว เรียกว่า สังขารไม่มีใจครอง (อนุปาทินนกงสังขาร) เหลือเพียงร่างไร้วิญญานเท่านั้น ไม่อาจรับรู้อะไรได้ เพราะไม่มีจิตใจ ดังนั้นการเกิดของมนุษย์จึงเป็นจุดเริ่มต้นของสังขารที่มีใจครองในภพนั้น ๆ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการตีความตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีการตีความตามพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการเน้นอธิบายความโดยมีการตีความ 5 นัย คือ 1) การตีความตามตัวอักษร 2) การตีความตามสัญลักษณ์ 3) การตีความตามบริบท 4) การตีความตามเหตุผล และ 5) การตีความตามหลักกรรมกรรม สอดคล้องกับ พระนรินทร์ สีสเตโช (สาไซยนต์) และจรัส ลีกา ที่ได้อธิบายการตีความในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการตีความภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สั่งสอนพุทธบริษัทที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ภาษาที่พระพุทธองค์ทรงใช้สอนนั้นมี 2 ลักษณะคือภาษาสามัญกับภาษาปรมัตถ์ ที่ต้องมีการตีความเพื่อให้เข้าใจในหลักคำสอนได้อย่างแท้จริง การตีความมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ตีความคำสอนในของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เข้าใจในคำสอนนั้นอย่างแท้จริง (พระนรินทร์ สีสเตโช (สาไซยนต์) และจรัส ลีกา, 2562)

2. ศึกษาแนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเพียงเรื่องการเกิดจากกรรม เกิดจากไข และเกิดจากเถ้าโคลเหมือนชีววิทยาเท่านั้น แต่สอนเรื่องการผุดเกิดด้วย (โอปปาติกะ) ซึ่งการเกิดแบบนี้เป็นการเกิดแบบลัดขั้นตอน ไม่ต้องผ่านวัยทารก เด็ก วัยรุ่นเหมือนมนุษย์ทั่วไป แต่เกิดเป็นผู้ใหญ่ในขณะนั้นเลย เช่น สัตว์นรก เทวดา เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีเกิดแบบพิเศษหรือเกิดแบบแปลก ๆ อีกด้วย เช่น เกิดจากการลูบคลำ สัมผัส การดื่มสุรา การได้ยินเสียง เป็นต้น ซึ่งเป็นคำสอนที่ปรากฏในชาดกและอรรถกถาพระวินัย เป็นหลักการที่ขัดแย้งกับหลักวิทยาศาสตร์ แต่อาจเทียบได้กับวิธีทำให้ตั้งครรภ์สมัยใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการปฏิสนธินอกครรภ์ เช่น เด็กหลอดแก้ว โคลนนิ่ง เป็นต้น สอดคล้องกับงานเขียนของศุภกาญจน์ วิชานาติ และวัชระ งามจิตรเจริญ ว่า “วิธีนอกเหนือธรรมชาติคล้ายคลึงกันด้วยการปฏิสนธินอกร่างกาย เช่นการโคลนกับการไม่ใช่เซลล์สืบพันธุ์ การดื่มสุรา การจับผ้า เป็นต้น” (ศุภกาญจน์ วิชานาติ และวัชระ งามจิตรเจริญ, 2562)

การเกิดในมิติผลแห่งกรรมแสดงถึงกรรมที่เป็นสิ่งกำหนดชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย คือ กำหนดให้เกิดในภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งภพภูมินั้น ๆ กำหนดความสุขและทุกข์ของสัตว์ เช่น นรก ไม่มีความสุข มีแต่ทุกข์ สวรรค์ไม่มีความสุขและทรมานแบบนรก มีแต่ความสุขแบบทิพย์สมบัติ แต่โลกมนุษย์มีทั้งสุขและทุกข์ ส่วนจะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับผลกรรมของแต่ละคน เช่น อกุศลกรรมส่งผลให้เกิดในตระกูลต่ำ มีแต่ความขัดสน เลี้ยงชีพด้วยความยากลำบาก ในทางตรงกันข้ามกุศลกรรมส่งผลให้เกิดในตระกูลสูง มีความสุขและสบายในการเลี้ยงชีพ เป็นต้น ดังนั้นกรรมจึงกำหนดให้มีชีวิตหรือความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับพระพุทธพจน์ว่า “กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน” (ม.อ. 14/289/350) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ปฏิจจสมุปบาทกล่าวถึงวิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป ความเป็นปัจจัยแก่กันดังกล่าว นี้อธิบายได้แบบทั้งข้ามภพข้ามชาติและชาติปัจจุบัน ปัจจัยแบบข้ามภพข้ามชาติหมายถึงปฏิสนธิ วิญญานหรือปฏิสนธิจิตเป็นปัจจัยให้เกิดชีวิตหรือชั้น 5 ขึ้นมา ซึ่งนามและรูปนี้เป็นปัจจัยที่ เกื้อหนุนกัน เกิดร่วมกัน (สหชาติปัจจัย) สอดคล้องกับคำอธิบายปัจจัยในวิสุทธิมรรคว่า “นามและ รูปในขณะที่ก้าวลงสู่ครรภ์เป็นสหชาติปัจจัยแก่กัน” (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย , 2558) ส่วนปัจจัยในภพชาติปัจจุบันคือการรู้แจ้งอารมณ์ทางตาเป็นต้นทำให้จิตรู้อารมณ์ รวมถึง ยึดมั่นหรือปล่อยวางตามปัจจัยคือความขาสติและมีสติในขณะนั้น โดยเฉพาะความยึดมั่นทำให้ เกิดรูปนามไม่รู้จักจบสิ้น แต่การมีสติพิจารณาจะทำให้ละการเกิดรูปและนามได้ ดังนั้นบัณฑิตจึง ระงับจิตไม่ให้เกิดความยึดมั่นถือมั่น เพราะการเกิดบ่อย ๆ เป็นความทุกข์ จิตที่ถึงความดับ ไม่เกิด อีกต่อไปคือจิตของพระอรหันต์เท่านั้น

ปฏิสนธิจิตกับจุติจิตเป็นรอยต่อหรือจิตที่เชื่อมต่อกันระหว่างเบื้องต้นกับที่สุด ที่สุดกับ เบื้องต้น โดยมีกรรมเป็นปัจจัยสืบต่อ (กัมมปัจจัย) สอดคล้องกับงานเขียนของสุจินต์ บริหารวน เขตต์ ว่า “ปฏิสนธิจิต คือ จิตที่ทำกิจสืบต่อจากจุติจิต (จิตขณะสุดท้ายของชาติก่อน) ทันทีที่จุติ จิตของชาติก่อนดับ กรรมหนึ่งที่ได้กระทำแล้วก็ยังเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น” (สุจินต์ บริหาร วนเขตต์, 2560) อีกนัยหนึ่งมีภวังคจิตสืบต่อ พุทให้เข้าใจง่าย ๆ คือเมื่อปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นแล้ว จิตในระหว่างปฏิสนธิจิตกับจุติจิตเป็นเรื่องของวิถิจิต ซึ่งมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ปัญจทวารวิถิ และมโนทวารวิถิ มีภวังค์เป็นตัวเชื่อมระหว่างวิถิจิตคือ อดีตภวังค์ ภวังคจลนะ และภวังคุปัจเฉพะ เมื่อจิตดับไป ก็จะมีภวังคจิตเริ่มต้นใหม่เป็นปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิตจะไม่มีอีกต่อไปหากดับกิเลสที่ เป็นเชื้อแห่งภพใหม่ได้แล้ว

3. วิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เจริญอภิปรายตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

การตั้งครุกรรมและการเกิดตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นไปตามหลักนิยาม ซึ่งมีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งหมด โดยเริ่มจากระดับล่างไปหาระดับบน คือพ่อแม่ต้องอยู่ในช่วงที่ ร่างกายมีความพร้อมในการสืบพันธุ์ตามหลักอุตุนิยามและพีชนิยาม ครั้งแรกที่มีการปฏิสนธิจิตจะ เกิดร่วมกับกาย (พัฒนาการของทารก) ด้วยตามหลักจิตนิยาม (จิตขรูป) การถือกำเนิดของมนุษย์ เกิดจากผลแห่งกรรมที่ให้ผลตามหลักกรรมนิยาม และกระบวนการเกิดทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้ สรุปลงได้ในธรรมนิยามคือธรรมดาหรือธรรมชาติของชีวิต ดังที่ศุภกาญจน์ วิชานาติ และวัชรระ งามจิตรเจริญ กล่าวไว้

“การตั้งครุกรรมต้องอาศัยความเหมาะสมของสภาพร่างกาย (อุตุนิยาม) และเป็นไปตามกฎ แห่งการสืบพันธุ์ของมนุษย์ (พีชนิยาม) รวมทั้งการมีวิญญานมาปฏิสนธิในครรภ์ (จิตนิยาม) ซึ่ง เป็นไปตามกรรมที่ทำไว้ (กรรมนิยาม) และสอดคล้องกับความเป็นเหตุและผลที่ธรรมชาติกำหนด ไว้ (ธรรมนิยาม)” (ศุภกาญจน์ วิชานาติ และวัชรระ งามจิตรเจริญ, 2562)

ในมิติของอภิธรรม องค์ประกอบหรือส่วนย่อยของร่างกายที่เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตที่เรียกว่า กลลรูป นั้น คือ กลาป ตรงกับเซลล์ตามหลักชีววิทยา ประกอบด้วย กายทสกกลาป ภาวทสกกลาป และวัตถุกสกกลาป ซึ่ง กลาป ทั้ง 3 นี้เป็นทั้งมหาภูตรูปและอุปาหารรูป (รูปอาศัย) มีพัฒนาการมาโดยลำดับตามอายุของตัวอ่อนในครรภ์ แม้รูปที่สมมติกันว่าหฐิและชาย และการทำงานของสมองก็เกิดจากกลาปทั้ง 3 นี้ กลาปเหล่านี้เป็นคนละส่วนจากจิต แต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับจิตตามหลักปัจจัยคือสหชาติปัจจัย (ปัจจัยเกิดร่วมกัน) และอัญญมัญญปัจจัย (ปัจจัยแก่กัน) ดังนั้นสมองที่ทำหน้าที่คิดตามทฤษฎีชีววิทยาซึ่งเทียบได้กับหัวใจเป็นที่ตั้งของจิตตามหลักอภิธรรมจึงเป็นคนละส่วนกับจิต แต่ทำหน้าที่ร่วมกัน ซึ่งยากที่จะอธิบายได้ แม้นักวิทยาศาสตร์ส่วนหนึ่งมีความสนใจและพยายามหาคำตอบเรื่องนี้อยู่ก็ยังไม่ได้คำตอบที่ชัดเจน เพราะค่อนข้างอยู่เหนือระดับวิทยาศาสตร์ สอดคล้องดังที่ สุกาญญา กลิ่นถ่อศิล กล่าวว่า

“รูปกลาปที่เกิดขึ้นครั้งแรกในร่างกายมนุษย์ไม่ใช่เซลล์ แต่รูปกลาปเป็นโครงสร้างที่อยู่ภายในเซลล์มนุษย์ ชีวิตและร่างกายมนุษย์เริ่มต้นพัฒนา เปลี่ยนแปลง และเจริญเติบโตมาจากเซลล์ตั้งต้นเพียงเซลล์เดียว ทางพระพุทธศาสนาเรียกเซลล์นั้นว่า กลลรูป ส่วนทางชีววิทยาเรียกว่า ไซโกต ภายในกลลรูปหรือไซโกตประกอบด้วยโครงสร้างของกัมมชกลาป 3 อย่าง คือ 1) กายทสกกลาป ทำหน้าที่เก็บข้อมูลเพื่อป้องกันและพัฒนาลักษณะทางกายภาพของกลลรูปหรือเซลล์เริ่มต้นให้ครบอวัยวะที่ควรเกิดขึ้นในร่างกายมนุษย์ และมีความแตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น 2) ภาวทสกกลาป ทำหน้าที่กำหนดเพศมนุษย์ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ และพัฒนาลักษณะทางกายภาพที่เกี่ยวกับเพศ และ 3) วัตถุกสกกลาป เปรียบเสมือนทั้งหัวใจและสมองของกลลรูปหรือเซลล์ เพราะในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่าวัตถุกสกกลาปเป็นที่ยอาศัยเกิดและที่ทำงานของจิต” (สุกาญญา กลิ่นถ่อศิล , 2560)

การเกิดในมิตินัตตาคือความไม่มีตัวตนหรือเป็นเอกเทศจากส่วนอื่นต่างหาก แต่เป็นสิ่งที่อาศัยสิ่งอื่นเกิดขึ้นตามหลักปัจจุสมุปบาท เช่น เพราะมีวิญญาน จึงมีนามรูป เป็นต้น การเกิดในลักษณะนี้ไม่ได้มีความสมบูรณ์ในตน แต่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นโดยความเป็นปัจจัยกัน (ปัจจัยการ) เป็นไปตามหลัก “สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา” (สพเพ ธมมา อนตตา) ปัจจุสมุปบาทเป็นหลักการ แนวคิดเดียวที่อธิบายแนวคิด “ศูนย์ตา” ของนาการขุนได้แบบไม่มีความขัดแย้งในตน ตัวอย่างการตีความลักษณะนี้ เช่น นามรูปไม่ได้เกิดเองโดยลำพัง แต่เกิดจากวิญญาน ในมุมกลับ การปฏิบัติที่สามารถดับวิญญานได้ เพราะดับนามรูปได้ เป็นต้น สอดคล้องดังที่ ประวิทย์ เสงฆะธรรมา และพระมหามิตร ฐิตปญโญ กล่าวว่า

“พระพุทธศาสนากับการเกิดของมนุษย์ตามหลักพันธุศาสตร์ ได้กล่าวถึงการเกิดของมนุษย์ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งอื่น ๆ ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการมีส่วนประกอบต่าง ๆ มารวมกันเข้าและมีความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น ตัวตนที่แท้จริงของสิ่งที่เรียกว่าชีวิตนั้น “ไม่มี” เพราะประการแรกตัวสิ่งที่ถือว่าเป็นชีวิตนั้น มาจากการรวมกันของส่วนประกอบต่าง ๆ และประการที่สอง แม้ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มารวมกันเข้าเป็นชีวิต แต่ละส่วนก็เป็นผลมาจากการมีส่วนประกอบอื่น ๆ มารวมกันเข้าด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น สิ่งที่เราเรียกว่า ส่วนประกอบแต่ละส่วนนั้น แท้จริงแล้วก็ไม่ได้มีตัวตนของมันจริง ๆ เป็นแต่เพียงการประกอบกันเข้าอย่างเหมาะสมของส่วนต่าง ๆ เท่านั้น” (ประวิทย์ เสงพทะธานี และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ วิธีการตีความตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการเน้นอธิบายความโดยมีการตีความ 5 นัย คือการตีความตามตัวอักษร ตามสัญลักษณ์ ตามบริบทตามเหตุผลและตามหลักกรรมกรรม ส่วนแนวคิดเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มองว่า มนุษย์เกิดจากพรหม การเกิดจากกรรมมารดา การเกิดจากกรรมและผลของกรรม การเกิดโดยความเป็นปัจจัยแก่กันและการเกิดตามกำเนิด 4 อย่าง และผลการวิเคราะห์การตีความเรื่องการเกิด (ชาติ) เชิงอภิปรัชญาตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทมีลักษณะคือ การเปลี่ยนสถานะที่ละเอียดประณีตมาเป็นหยาบ การเกิดในมิตินิยาม 5 มีความเชื่อมโยงกันทั้งอุตุนิยาม พินนิยาม จิตนิยาม กรรมนิยามและธรรมนิยาม การเกิดในมิตินัตตา คือการเกิดเป็นรูปนามนั้นมีวิญญูณเป็นปัจจัย การเกิดในมิตินิยามเป็นการตีความเชิงการเกิดของจิตและธรรมในปัจจุบัน การเกิดในมิตินิยามเป็นการตีความว่าสิ่งทั้งหลายล้วนมีวิญญูณเป็นเหตุเกิดและดำรงอยู่ได้ด้วยวิญญูณ และการเกิดในมิตินิยามเป็นจุดเริ่มต้นของสังขารที่มีชีวิตอยู่จากงานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ 1) ควรนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเพื่อนำเผยแพร่ได้อย่างถูกต้อง 2) ควรนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปเผยแพร่ในสถานศึกษาและสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย . (2558). วิสุทธิมรรคแปด ภาค 3 ตอน 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คำนวน คำณ. (2560). แนวคิดพุทธปรัชญาในวรรณกรรมหนังสือชุด เรื่องท้าวชมพูบุบผสถานันท์กษัตริย์ศึกษา. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 13(2), 129-130.
- ชาติรี ชุมเสน. (2560). ศึกษาวิเคราะห์วิภาษวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 3(2), 98-117.

- ประวิทย์ เฮงพระธานี และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ. (2561). พระพุทธศาสนากับการเกิดของมนุษย์ตามหลักพันธุศาสตร์. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(3), 405-415.
- พร รัตนสุวรรณ. (2514). หนังสือพุทธวิทยา เล่ม 1 พุทธปรัชญา ฉบับพิสดาร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- พระนรินทร์ สีลเตโช (สาไชยันต์) และจรัส ลีกา. (2562). การตีความแนวคิดเรื่องพรหมในพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 6(2), 400-409.
- พุทธทาสภิกขุ. (2561). แก่นพุทธศาสน์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ธรรมะอมรินทร์-พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภกาญจน์ วิชาชาติ และวัชรระ งามจิตรเจริญ. (2562). เปรียบเทียบกำเนิดและพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ในครุฑระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์. วารสารมหาจุฬาลงกรณวิชาการ, 6(2), 1-16.
- สุกาญญา กลิ่นถือสีล. (2560). รูปกลาปและเซลล์มนุษย์ในพระพุทธศาสนา. วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์, 2(2), 76-78.
- สุจินต์ บริหารวนเขตต์. (2560). ปรมัตถธรรมสังเขป. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศึกษา และเผยแผ่พระพุทธศาสนา.